

Roztoky settlement is situated on the left bank of the Vltava River, on the narrow and clearly naturally separated belt from the surrounding relief of 25 hectares area and 1500 m length. After excavations in 2006 estimated number of dwellings is from 600 to 700.

Such Prague-Korčák culture settlements with a great number of dwellings are known in Ukraine: Rashkiv 1 (80 houses) and Rashkiv 2 (97 houses) of the end of the 8th c.

О.І. Айбабін

АНТРОПОМОРФНА БЛЯШКА З РОЗКОПОК У ФОРТЕЦІ ЕСКІ-КЕРМЕН

Публікується бронзова бляшка, виявлена на городищі Ескі-Кермен.

К л ю ч о в і с л о в а: раннє середньовіччя, Крим, антропоморфна накладна бляшка.

На розташованому в Гірському Криму плато Ескі-Кермен вивчені будівельні рештки та печерні споруди, віднесені до трьох етапів життєдіяльності: ранньовізантійська фортеця (кінець VI—VII ст.), місто хозарського часу (VIII — перша половина IX ст.) і пізньовізантійське місто (друга половина IX—XIII ст.). Планування центральної частини плато Ескі-Кермен не раз змінювалося. У процесі будівельних робіт, які провадили в пізні періоди, поверхню скелі зачищали для нових споруд, а раніше нашарування переміщували на схили біля краю плато, до захисних стін.

У 2006 р. були розкопані переміщені культурні шари на східному схилі городища біля внутрішньої сторони захисної стіни. Під 20—30-сантиметровим темно-коричневим дерновим шаром виявлений ясно-коричневий пухкий шар завтовшки 70—80 см, що перекривав пухкий темно-сірий золистий ґрунт завтовшки до 60 см. Він залягав на 30-сантиметровому шарі коричневого суглинку, під яким був шар ясно-коричневого суглинку потужністю до 1,5 м і засипка, що нівелювала поверхню схилу (Айбабін 2007, с. 134—137).

У шарі ясно-коричневого суглинку виявлено антропоморфну накладну бляшку (довжина 6,6 см, ширина 4,5 см), вилиту з білого металу, з загнутими до зворотньої сторони краями (рис.). Голова фігурки чоловіка вилита у формі геральдичної бляшки. Очі позначені двома різьбленими кружками з крапкою в центрі, під ними —

круглий отвір. Ноги зігнуті в колінах, зігнуті в ліктях руки сперті на стегна. Нижня частина однієї ноги не збереглася, на вцілілій — круглий отвір. Отвори призначалися для гвіздків, якими фігурку закріплювали на щільній основі.

Фігурка схематизовано передає образ, відомий за литими срібними антропоморфними бляшками-накладками на щільну основу, що входили до скарбу з Мартинівки (Pekarskaja,

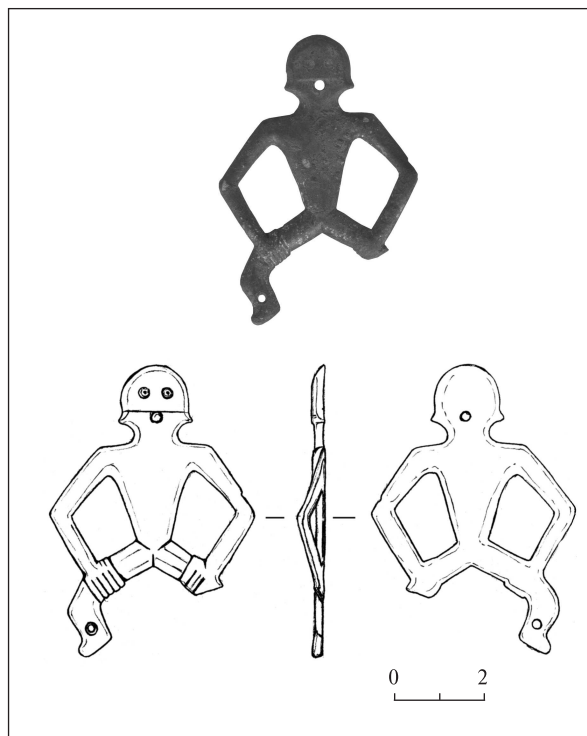

Рис. Антропоморфна бляшка з фортеці Ескі-Кермен

Kidd 1994, Taf. 25—26). Про час формування скарбу слід судити за речами з нього: візантійською посудиною з відтиснутими штемпелями імператора Юстина II (565—578) (Mango 1994, S. 36—38), деталями наборів на пасок, виготовленими в першій половині VII ст., багатоголовими антропоморфно-зооморфними фібулами (Pekarskaja, Kidd 1994, Taf. 3—5) варіанту I-1 (Айбабин, Хайрединова 2008, с. 30) і дніпровською пальчастою фібулою типу II (Pekarskaja, Kidd 1994, Taf. 6), аналогічною тим, що походять з поховань VII ст. з південно-західного Криму (Айбабин, Хайрединова 2008, с. 29—30). Антропоморфні фігурки, що досить віддалено нагадують бляшки з Мартинівки, знайдені в Середній Наддніпрянщині, Наддністрянщині (Приходнюк 1998, рис. 75, 8; 76, 9) і в алан-

ських похованнях VII ст. на Північному Кавказі (Ковалевская 1983, с. 46, мал. 1,7—8). Відтак, найвірогідніше, Мартинівський скарб могли зарити не раніше першої половини VII ст. Тоді ж у південно-західному Криму виготовили й бляшку, знайдену у фортеці Ескі-Кермен.

У Мартинівці в складі скарбу разом з антропоморфними фігурками-накладками були й литі зооморфні накладки (Pekarskaja, Kidd 1994, Taf. 27—29). Аналогії їм відомі у Візантії, в Коринфі (Davidson 1952, р. 134, pl. 68, 934). На думку Д. Ласло, бляшки з Мартинівки прикрашали передню луку сідла (László 1955, р. 276—277, fig. 81). Однак Г. Девідсон уважала згадані металеві накладки з Коринфа прикрасою шкатулок або скриньок (Davidson 1952, р. 132). Можливо, так використовували й бляшку з Ескі-Кермена.

Айбабин А.И. Проблемы хронологии византийской крепости на плато Эски-Кермен // МАИЭТ. — Симферополь, 2007. — XIII. — 129—150.

Айбабин А.И., Хайрединова Э.А. Могильник у села Лучистое. — Симферополь; Керчь, 2008. — Т. I.

Ковалевская В.Б. Антропоморфные амулеты VI—IX вв. на Северном Кавказе // КСИА. — 1983. — 176. — С. 43—50.

Приходнюк О.М. Пеньковская культура. — Воронеж, 1998.

Davidson G.R. The Minor Objects // Corinth XII. — Princeton, 1952.

Mango M.M. Die drei byzantinischen Silbergefäße und der Löffel. Bemerkungen // Pekarskaja, Kidd 1994. — S. 36—42.

László Gy. Études archéologiques sur l'histoire de la société des Avars // Arch. Hung. — 1955. — 34.

Pekarskaja L.V., Kidd D. Der Silberschatz von Martynovka (Ukraine) aus dem 6. und 7. Jahrhundert. — Innsbruck, 1994 (Monographien zur Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie).

Надійшла 15.02.2011

А.И. Айбабин

АНТРОПОМОРФНАЯ БЛЯШКА ИЗ РАСКОПОК В КРЕПОСТИ ЭСКИ-КЕРМЕН

Публикуется антропоморфная литая накладная бляшка, обнаруженная на городище Эски-Кермен. Она пополняет серию изделий, известных по кладу из Мартыновки и другим находкам, и, вероятно, датируется первой половиной VII в.

A.I. Aibabin

ANTHROPOMORPHIC PLATE FROM THE EXCAVATIONS IN ESKI KERMEN FORTRESS

Anthropomorphic cast plated pendant found in Eski Kermen hill-fort is published. It enriches the series of items known from the treasure from Martynivka and other finds, and it is apparently dated by the first half of the 7th c.